

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ - 4 KASIM 1950

İnsan haklarının ve temel özgürlüklerinin korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler tarafından 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da kabul edilmiştir. 11. Protokol değişikliği metne işlenmiştir.

Aşağıda imzası bulunan Avrupa Konseyi üyesi hükümetler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948' de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni: Bu Bildiri'nin, metninde açıklanan hakların her yerde ve etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamayı hedef aldığını;

Avrupa Konseyi'nin amacının, üyeleri arasında daha sıkı bir birlik kurmak olduğunu ve insan hakları ile temel özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesinin bu amaca ulaşma yollarından birini oluşturduğunu göz önüne alarak;

Dünyada barış ve adaletin asıl temelini oluşturan ve sağlanıp korunabilmesi, her şeyden önce, bir yandan gerçekten demokratik bir siyasal rejimin varlığına, öte yandan da insan hakları konusunda ortak bir anlayış ve ortaklaşa saygı esasına bağlı olan en temel özgürlüklere derin inançlarını bir daha tekrarlayarak;

Aynı inancı taşıyan ve siyasal gelenekler, idealler, özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü konularında ortak bir mirası paylaşan Avrupa devletlerinin hükümetleri sıfatıyla, Evrensel Bildiri' de yer alan bazı hakların topluca güvenceye bağlanmasını sağlama yolunda ilk adımları atmayı kararlaştırarak;

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:

Madde:1- İnsan Haklarına Saygı Yükümlülüğü

Yüksek Sözleşen Taraflar, kendi yetki alanları içinde bulunan herkese bu Sözleşmenin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlükleri tanırlar.

BÖLÜM I

HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

Madde:2- Yaşama Hakkı

Herkesin yaşama hakkı kanunla korunur. Kanunun ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.

Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurma keskin zorunluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz;

- a. Bir kimsenin kanundışı şiddete karşı korunması;

b. Kanuna uygun olarak tutuklama yapılması veya kanuna uygun olarak tutuklu bulunan bir

kişinin kaçmasının önlenmesi;

c. Ayaklanma veya isyanın, kanuna uygun olarak bastırılması.

Madde:3- İşkence Yasağı

Hiç kimseye işkence yapılamaz, insanlık dışı ya da küçültücü ceza veya muamele uygulanamaz.

Madde:4- Kölelik ve Zorla Çalıştırılma Yasağı

Hiç kimse köle ve kul halinde tutulamaz. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve angaryaya tabi

tutulamaz.

Aşağıdaki haller bu madde de kastedilen “zorla çalıştırma veya angarya” dan sayılmazlar:

a. Bu sözleşmenin 5. maddesinde belirtilen şartlar altında tutuklu bulunan kimseden tutukluluğu veya şartlı salıverilmesi süresince olağan olarak yapılması istenecek çalışma;

b. Askeri nitelikte bir hizmet veya inancını gereğince askerlik görevini yapmaktan kaçınan kimselerin durumunu meşru sayan ülkelerde bu inanca sahip kimselere zorunlu askerlik yerine gördürülecek başka bir hizmet;

c. Toplumun hayat veya refahını tehdit eden kriz ve afet hallerinde istenecek her hizmet;

d. Normal yurttaşlık yükümlülükleri kapsamına giren her türlü çalışma veya hizmet.

Madde:5- Özgürlük ve Güvenlik Hakkı

1. Herkesin özgürlüğe ve kişi güvenliğine hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve kanunda belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.

a. Kişinin yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine usulüne uygun olarak hapsedilmesi;

b. Bir mahkeme tarafından kanuna uygun olarak verilen bir karara riayetsizlikten dolayı veya kanunun koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak için gözaltına alınması veya tutuklanması;

c. Bir suç işlendiği şüphesi altında olan veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluluğu inancını doğuran makul sebeplerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere gözaltına alınması ve tutuklanması;

d. Bir küçüğün gözetim altında eğitilmesi veya gözaltında tutulması konusunda karar verecek olan yetkili merci önüne çıkarılmasını sağlamak üzere, kanuna uygun olarak verilmiş bir karar gereğince alıkonulması;

e. Bulaşıcı hastalık yayabilecek bir kimsenin, bir akıl hastasının, bir alkoliğin, uyuşturucu maddelere bağımlı bir kimsenin veya yersiz yurtsuz kişilerin kanuna uygun olarak gözaltına alınması;

f. Bir kimsenin ülkeye usulüne uygun olmayarak girmekten alıkonulması veya hakkında sınır dışı etme ya da geri verme işleminin yürütülmekte olması nedeniyle usulüne uygun olarak gözaltına alınması ve tutuklanması.

2. Tutuklanan her kişiye, tutuklanmasını gerekli kılan sebepler ve kendisine yöneltilen her türlü Suçlamalar en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilir.

3. Bu maddenin 1/c fıkrasında açıklanan şartlara göre tutuklanan veya gözaltına alınan herkes hemen bir yargıç veya adli fonksiyon yapmaya kanunla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır. Kendisinin makul bir süre içinde muhakeme edilmeye veya adli kovuşturma sırasında serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.

4. Tutuklanma ve gözaltına alınma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının kanuna uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesini ve kanuna uygun görülmemesi halinde serbest bırakılmasını sağlamak için mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu maddenin hükümlerine aykırı olarak bir tutuklama ve gözaltına alınma işleminin mağduru olan herkesin tazminat istemeye hakkı vardır.

Madde.6- Adil Yargılanma Hakkı

1. Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili anlaşmazlıkların çözümlenmesi, gerek Kendisine yöneltilen herhangi bir suçlamanın karara bağlanması konusunda, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde adil ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir. Hüküm açık celsede verilir, ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve milli güvenlik yararı veya küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizli tutulması gerektirdiğinde veya davanın açık celsede görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.

2. Kendisine bir suç yüklenen herkes, suçluluğu kanuna göre kanıtlanıncaya kadar suçsuzdur.

3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir.

- a. Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa bir zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
- b. Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;
- c. Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir savunmacının yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali imkanlardan yoksun bulunuyor ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece tayin edilecek bir avukatın parasız yardımından yararlanabilmek;
- d. İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma sanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı şartlar altında çağrılmasını ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;
- e. Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı taktirde bir tercümanın yardımından parasız olarak yararlanmak.

Madde:7- Kanunsuz Ceza Olmaz İlkesi

Hiç kimse işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre bir suç sayılmayan bir fiil veya ihmalden dolayı mahkum edilemez. Yine hiç kimseye, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Bu madde, işlendiği zaman uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir fiil veya ihmalden suçlanan bir kimsenin yargılanmasına ve cezalandırılmasına engel değildir.

Madde:8- Özel ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı

Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesi tarafından müdahale, demokratik bir toplumda ancak ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olan ölçüde ve kanunla öngörülmüş olmak şartıyla söz konusu olabilir.

Madde:9- Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü

Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din ve inanç değiştirme özgürlüğü ile açık veya özel biçimde ibadet, öğretim, uygulama ve tören kapmak suretiyle tek başına veya toplu olarak dinini ve inancını açıklamak özgürlüğü de içerir. Din veya inancını açıklama özgürlüğü, demokratik bir toplumda ancak kamu güveni, kamu düzeninin, genel sağlığın ve ahlaki ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olan tedbirlerle ve kanunla sınırlanabilir.

Madde:10- İfade Özgürlüğü

Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğünü, kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir alma ve verme özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.

Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, asayişsizliğin veya suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın ve ahlakın, başkalarının un ve haklarının korunması, gizli kalması gereken haberlerin yayılmasına engel olunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için kanunla öngörülen bazı formalitelere şartlara, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

Madde:11- Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü

Herkes barışçı amaçlarla toplantılar yapmak, dernek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve bunlara katılmak haklarına sahiptir. Bu haklarının kullanılması, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler niteliğinde olarak ulusal güvenlik, kamu güvenliği, barış ve düzenin sağlanması ve suç işlemenin önlenmesi sağlığın ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler ve güvenlik güçleriyle devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında yasal sınırlamalar konmasına engel değildir.

Madde:12- Evlenme Hakkı

Evlenme çağına gelen erkek ve kadın, bu hakkın kullanılmasını düzenleyen ulusal yasalar uyarınca evlenmek ve aile kurmak hakkına sahiptir.

Madde:13- Etkili Bir Hukuki Yola Başvurma Hakkı

Bu sözleşmede tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev ifa eden kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, durumun düzeltilmesi için ulusal bir makama başvurma hakkına sahiptir.

Madde:14- Ayrımcılık Yasağı

Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal ya da başka görüşler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olmak, servet, doğuş veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayırım gözetilmeksizin sağlanır.

Madde:15- Olağanüstü Durumda Yükümlülük Azaltma

1. Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşen Taraf, ancak durumun gerektirdiği ölçüde ve uluslar arası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek şartıyla bu Sözleşmede öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabilir.

2. Yukarıdaki hükme dayanılarak, meşru savaş fiilleri sonucunda meydana gelen ölüm olayları dışında ikinci madde ile üçüncü ve dördüncü maddeler (fikra-1) ve yedinci madde hiçbir suretle ihlal edilemez.

3. Bu maddeye göre aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşen Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren sebepler hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tam bilgi verir. Bu Yüksek Sözleşen Taraf, sözü geçen tedbirlerin yürürlükten kalktığı ve Sözleşme hükümlerinin yeniden tümüyle uygulanmaya başladığı tarihi de Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirir.

Madde:16- Yabancıların Siyasi Faaliyetlerini Sınırlama

10, 11 ve 14'üncü maddelerin hiçbir hükmü, yabancıların siyasi faaliyetlerini Yüksek Sözleşen Tarafların sınırlamalarına engel sayılamaz.

Madde:17- Hakları Kötüye Kullanma Yasağı

Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri, bir devlete, topluluğa veya kişiye, sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerin yok edilmesine veya burada öngörüldüğünden daha geniş ölçüde sınırlandırmaya yönelik bir faaliyete girişme ya da eylemde bulunma hakkını verir anlamında yorumlanamaz.

Madde:18- Hakları Sınırlama Ölçülerinin Kullanılma Sınırı

Bu sözleşmenin hükümleri gereğince, sözü edilen hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalar ancak öngörülen amaçlar için uygulanabilir.

BÖLÜM II

İNSAN HAKLARI AVRUPA MAHKEMESİ

Madde:19- Mahkemenin Kuruluşu

Sözleşmeci Tarafların bu Sözleşme ile üstlendikleri taahhütleri yerine getirmelerini güvence altına almak için, bundan sonra "Mahkeme" diye geçecek olan bir İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi kurulur. Mahkeme süreklilik esasına göre çalışır.

Madde:20- Yargıçların Sayısı

Mahkeme, Sözleşmeci Taraf Devletlerin sayısı kadar yargıçtan kurulur.

Madde:21- Görev Şartları

1. Yargıçlar, yüksek yargısal bir göreve atanabilmek için gerekli niteliklere sahip bulunan veya hukukta uzmanlığı ile tanınmış olan yüksek ahlaki niteliklere sahip kişiler arasında ayrılır

2. Yargıçlar Mahkemede şahsi sıfatlarıyla görev yaparlar.

3. Yargıçlar görevleri süresince, bağımsızlığın, tarafsızlığın ve sürekli çalışma esasının gerekleriyle bağdaşmayan bir işle meşgul olamazlar; bu fıkranın uygulanmasından kaynaklanan bütün sorunlar hakkında Mahkeme kendisi karar verir.

Madde:22- Yargıçların Seçilmeleri

1. Yargıçlar, her bir Sözleşmeci Taraf Devlet bakımından, o Sözleşmeci Tarafın gösterdiği üç adaydan oluşan bir listeden Parlamenter Meclisi tarafından oy çokluğu ile seçilir.

2. Yeni Sözleşmeci Tarafların Sözleşmeye katılmaları halinde ve boşalan üyeliklerin doldurulması gerektiği durumda Mahkemeyi tamamlamak için aynı usul izlenir.

Madde:23- Görev Süreleri

1. Yargıçlar altı yıllık bir dönem için seçilirler. Görev süresi sona eren yargıçlar yeniden seçilebilirler. Ancak ilk seçimde seçilen yargıçlardan üçte birinin görev süresi üç yıl sonra sona erer.

2. İlk üç yıllık dönem sonunda görev süresi sona erecek olan yargıçlar, seçilmelerinden hemen sonra Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından kura ile saptanır.

3. Parlamenter Meclisi, yargıçların yarısının mümkün olduğu kadar her üç yılda bir yenilenmesini sağlamak için, bir sonraki seçim işlemine geçmeden önce, seçilecek olan bir veya birden fazla yargıcın görev süresini dokuz yıldan çok ve üç yıldan az olmamak koşuluyla, altı yıldan daha uzun veya daha kısa bir süre olarak tespit edebilir.

4. Birden fazla yargıcın görev süresinin söz konusu olduğu ve Parlamenter Meclisinin yukarıdaki fıkrayı uyguladığı durumlarda, görev süresinin tahsis edilmesi, seçimden hemen sonra Avrupa Konseyi Genel Sekreterinin düzenleyeceği kura ile belirlenir.

5. Görev süresi sona ermemiş bir yargıcın yerine seçilen yargıçlar, yerine seçildiği yargıcın süresini tamamlamak üzere göreve gelirler.

6. Yargıçlar yetmiş yaşına geldiklerinde görevleri sona erer.

7. Görevi sona eren yargıçlar, yerine yeni yargıç gelinceye kadar göreve devam ederler. Ancak bu yargıçlar, başladığı bir davayı görmeye devam ederler.

Madde 24 - Görevden alınma

Bir yargıç, artık gerekli koşulları taşımadığına dair Mahkemenin diğer üyelerinin üçte ikisi tarafından karar verilmedikçe, görevinden alınamaz.

Madde 25- Yazı İşleri Hukuk Sekreterleri

Mahkemede, çalışması ve teşkilatı Mahkeme içtüzüğünde gösterilen bir yazı işleri bulunur. Mahkemeye Yazı İşlerinde görevli hukuk sekreterleri yardımcı olurlar.

Madde 26- Mahkeme Genel Kurulu

- a) Üç yıl için Mahkeme Başkanını ve bir veya iki Başbakan Yardımcısını seçer; süresi sona erenler yeniden seçilebilir,
- b) Belirli bir süre için oluşturulan Daireler karar,
- c) Daire Başkanlarını seçer; süresi sona erenler yeniden seçilebilir;
- d) Mahkeme içtüzüğünü kabul eder;
- e) Yazı İşleri Müdürünü ve bir veya daha fazla Yardımcısını seçer.

Madde 27- Komiteler, Daireler ve Büyük Daire

1. Mahkeme önüne gelen davaları görmek üzere, üç yargıçtan oluşan komiteler, yedi yargıçtan oluşan Daireler ve on yedi yargıçtan oluşan bir Büyük Daire halinde toplanır. Komiteler, Daireler tarafından belirli bir süre için kurulurlar.
2. Dava ile ilgili Devlet bakımından seçilen yargıç , Dairede ve Büyük Dairede kendiliğinden görev alır ; böyle bir yargıç bulunmuyorsa veya görev yapamıyorsa, ilgili Devletin seçtiği bir kişi yargıç sıfatıyla Dairede veya Büyük Dairede yer alır.
3. Büyük Dairede Mahkeme Başkanı, Başkan Yardımcıları, Daire Başkanları ve içtüzüğe göre seçilen diğer yargıçlar yer alır. Kırk üçüncü maddeye göre Büyük Daire önüne gelen davalarda, davayı Büyük Daire önüne götürmeye karar veren Dairenin Başkanı ve ilgili Devlet bakımından görev yapan yargıç dışında, bu Dairenden hiçbir yargıç Büyük Dairede yer alamaz.

Madde 28 - Komitelerin kabul edilemezlik beyanları

Bir komite, otuz dördüncü maddeye göre yapılmış bir bireysel başvuru hakkında daha fazla inceleme yapmaksızın karar verebildiği hallerde, oybirliğiyle bu başvurunun kabul edilemez olduğuna veya düşmesine karar verebilir. Bu karar kesindir.

Madde 29 - Dairelerin kabul edilebilirliğe ve esasa dair kararları

1. Yirmi sekizinci maddeye göre bir karar verilmemiş ise, bir Daire otuz dördüncü maddeye göre yapılmış bir başvurunun kabul edilebilirliği ve esası üzerinde karar verir.
2. Otuz üçüncü maddeye göre yapılmış Devletlerarası başvuruların kabul edilebilirliği ve esası üzerinde bir Daire karar verebilir.
3. Mahkeme, istisnai durumlarda aksine karar vermedikçe, kabul edilebilirlik ile esas hakkındaki kararlar ayrı olarak verilir.

Madde 30 - Yargılama yetkisini Büyük Daireye bırakma

Bir Dairenin görmekte olduğu bir davada Sözleşmenin veya Protokollerin yorumlanmasını gerektiren ciddi bir sorun ortaya çıkarsa, veya Dairenin önündeki sorunun

çözümü daha önce mahkemenin verdiği bir kararla bağdaşmayacak bir sonuç yaratacaksa ve davanın taraflarından biri buna itiraz etmezse, Daire bu davada yargılama yetkisini, hüküm vermeden önce her hangi bir aşamada Büyük Daire lehine bırakabilir.

Madde 31 - Büyük dairenin yetkileri

Büyük Daire,

a) otuz üçüncü maddeye göre yapılan başvuruları, otuz dördüncü maddeye göre yapılmış olup da bir Dairenin otuzuncu maddeye göre yargılama yetkisini bıraktığı başvuruları ve kırk üçüncü maddeye göre önüne gelen davaları karara bağlar;

b) Kırk yedinci maddede öngörülen istişari mütalaa taleplerini inceler.

Madde 32 - Mahkemenin yetkisi

1. Mahkeme, otuz üç, otuz dört ve kırk yedinci maddelerde öngörüldüğü şekilde önüne gelen davalarda Sözleşmenin yorumlanması ve uygulanması ile bütün sorunlar üzerinde yargılama yetkisine sahiptir.

2. Mahkemenin yetkisi olup olmadığı uyuşmazlığı çıkması halinde, uyuşmazlık hakkında Mahkeme karar verir.

Madde 33 - Devlet başvuruları

Bir sözleşmeci Taraf Devlet, Sözleşme ve Protokollerde beyan edilen haklarının bir Sözleşmeci Devlet tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu iddia eden bireylerin, hükümet dışı örgütlerin ve birey topluluklarının yaptıkları başvuruları alabilir. Sözleşmeci Taraf Devletler, bu hakkın etkili bir şekilde kullanılmasını engellemeyi taahhüt ederler.

Madde 34 - Kabul edilebilirlik koşulları

1. Mahkeme ancak, uluslararası hukukun genellikle tanınmış kurallarına göre iç hukuktaki bütün başvuru yolları tüketildikten sonra ve konu hakkında son kararın verilmesinden itibaren altı ay içinde önüne getirilen başvuruları incelemeye devam edebilir.

2. Mahkeme, otuz dördüncü maddeye göre yapılmış bireysel başvuruları aşağıdaki hallerde incelemeye devam etmez:

a) Başvurunun imzasız olması veya

b) Başvurunun Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş bir konuyla aynı içeriğe sahip olması veya başka bir uluslararası soruşturma veya uzlaşma merci sunulmuş olup konuyla ilgili hiçbir yeni bilgi içermemesi.

3. Mahkeme, otuz dördüncü maddeye göre yapılmış olan, ancak bu Sözleşme veya Protokol hükümlerine girmediğini, açıkça dayanaksız olduğunu veya başvuru hakkını kötüye kullandığını düşündüğü bir bireysel başvurunun kabul edilemez olduğunu beyan eder.

4. Mahkeme, bu maddeye göre kabul edilemez olduğunu düşündüğü bir başvuruyu reddeder. Yargılamanın her hangi bir aşamasında da aynı kararı verebilir.

Madde 35 - Üçüncü Tarafın davaya müdahalesi

1. Kendi vatandaşları bir Dairenin veya Büyük Dairenin önündeki davalarda başvuru olan Sözleşmeciler Taraf, bu davalarda yazılı mütalaada bulunma ve duruşmalara katılma hakkına sahiptir.

2. Mahkeme Başkanı, adaletin gereği gibi yerine getirilmesi amacıyla, davada taraf olmayan bir Sözleşmeci Devleti veya başvuru dışında ilgili herhangi bir kimseyi yazılı mütalaada bulunmaya ve duruşmalara katılmaya davet edebilir.

Madde 36 - Başvuruların düşürülmesi

1. Yargılamanın her hangi bir aşamasında Mahkeme, şartların aşağıdaki sonuçlardan birine yol açması durumunda bir davanın düşürülmesine karar verebilir:

a) başvuru sahibinin başvurusunu izleme niyetinde olmaması veya

b) sorunun çözümlenmiş olması veya

c) mahkeme tarafından tespit edilen başvurunun daha fazla incelenmesini gerektirmeyen bir sebebin bulunması.

Ancak Mahkeme, Sözleşmede ve Protokollerde tanımlanan insan haklarına saygı esasının gerektirmesi halinde incelemeye devam eder.

2. Mahkeme, başvuruyu canlandırılmasını gerektiren şartların bulunduğunu kabul ettiği takdirde, bir başvuruyu canlandırabilir.

Madde 37 - Davanın esasının incelenmesi ve Dostane Çözüm

1. Mahkeme, başvuruyu kabul edilebilir bulduğu takdirde,

a) tarafların temsilcileriyle birlikte olayı incelemeye revam eder, ve eğer ihtiyaç duyarsa, etkili olarak yürütülebilmesi için gerekli her türlü imkanın ilgili Taraf Devlet tarafından sağlandığı bir soruşturma yapar;

b) ilgili taraflar arasında sorunun sözleşmede ve Protokollerde tanımlanan insan haklarına saygı esasına dayanan bir dostane çözüme kavuşturulması amacıyla çaba gösterir.

2. Birinci fıkranın b) bendine göre yapılan muameleler gizlidir.

Madde 38 - Dostane Çözüme ulaşılması

Bir dostane çözüme varılması halinde Mahkeme, olayların kısa bir özeti ile ulaşılan sonucu

kapsayan bir karar ile davayı düşürür.

Madde 39 - Duruşmaların aleniliği ve belgelere ulaşma

1. İstisnai hallerde Mahkeme aksine karar vermedikçe, duruşmalar herkese açıktır.
2. Mahkeme başkanı aksine karar vermedikçe, yazı işlerine tevdi edilen belgeleri herkes edinebilir.

Madde 40 - Adil Karşılık

Mahkeme, Sözleşmenin veya Protokollerin ihlal edildiğini tespit ederse ve ilgili Sözleşmeci devletin iç hukuku bu ihlali ancak kısmen giderse imkanı veriyorsa, Mahkeme gerekli görürse zarara uğrayan tarafa adil bir karşılık verilmesine hükmeder.

Madde 41 - Dairelerin Kararları

Dairelerin kararları kırk dördüncü maddenin ikinci fıkrası hükümlerine göre kesinleşir.

Madde 42 - Davayı Büyük Daireye götürme

1. Davanın taraflarından herhangi biri, Daire kararının verilmesinden tarihten itibaren üç ay içinde, istisnai durumlarda, davanın Büyük Daire önüne götürülmesini talep edebilir.
2. Büyük Dairenin beş yargıcından oluşan bir kurul tarafından incelenen bu talep, eğer davada sözleşmenin veya Protokollerin yorumlanmasını veya uygulanmasını etkileyen ciddi bir sorun veya genel nitelikte önemli bir mesele varsa kabul edilir
3. Bu kurulun talebi kabul etmesi halinde, Büyük Daire vereceği bir hükümlerle bu davayı karara bağlar.

Madde 43 - Son Kararlar

1. Büyük Dairenin son kararı kesindir.
2. Bir dairenin son kararı aşağıdaki hallerde kesinleşir:
  - a) tarafların davayı Büyük Daire önüne götürme yönünde talepleri olmadığını beyan etmeleri durumunda veya;
  - b) karar tarihinden itibaren üç ay içinde davayı Büyük Dairenin önüne götürme talep edilmemiş ise, bu sürenin sonunda veya
  - c) Kırk üçüncü maddeye göre yapılan talebin Büyük Dairenin beş yargıçlı kurulu tarafından reddedilmesi halinde.
3. Kesinleşen son kararlar yayınlanır.

Madde 44 - Son kararların ve Kararların gerekçeli olması

1. Son kararlar ile başvuruların kabul edilebilirliği veya kabul edilemezliği beyan eden kararlar gerekçeli olarak verilir.

2. Mahkeme hükmünün bazı kısımlarında veya tamamında oybirliği bulunmuyorsa, her yargıç ayrıık görüş belirtme hakkına sahiptir.

Madde 45 - Son kararın bağlayıcılığı ve yerine getirilmesi

1. Sözleşmeci Taraflar Devletler, kendilerinin taraf oldukları davalarda Mahkemenin son kararlarına uymayı taahhüt ederler.
2. Mahkemenin son kararları Bakanlar Komitesine gönderilir; Komite bu kararların yerine getirilmesini gözetler.

Madde 46 - İstişari Mütalaalar

1. Mahkeme, Bakanlar Komitesinin talebi üzerine, Sözleşme ve Protokollerin yorumlanması ile ilgili hukuki sorunlar hakkında istişari mütalaa verebilir.
2. Bu tür istişari mütalaalar, Sözleşmenin Birinci Bölümünde ve Protokollerde tanımlanan hak ve özgürlüklerin içeriği veya alanı ile ilgili bir sorunla veya Sözleşmeye göre açılacak bir davanın sonucu olarak Mahkemenin veya Bakanlar Komitesinin incelemek durumunda kalabileceği başka her hangi bir sorunla ilgili olamaz.
3. Bakanlar komitesinin, Mahkemedan istişari mütalaa isteme kararı alabilmesi için, Komite toplantılarına katılma hakkı bulunan temsilcilerin çoğunluğunun oyu gereklidir.

Madde 47 - Mahkemenin İstişari yetkisi

Mahkeme, Bakanlar Komitesinin istişari mütalaa talebinin konusunun, kendisinin kırk yedinci maddede tanımlanan yetkisi içinde olup olmadığına kendisi karar verir.

Madde 48 - İstişari mütalaaların gerekçeli olması

1. Mahkeme istişari mütalaalarını gerekçeli olarak verir.
2. İstişari mütalaanın tamamında veya bir kısmında yargıçların oybirliği bulunmuyorsa, her yargıç ayrıık görüş belirtme hakkına sahiptir.
3. Mahkemenin verdiği istişari mütalaalar Bakanlar Komitesine bildirilir.

Madde:49- Komisyonun ve Mahkemenin Giderleri

Mahkemenin giderleri Avrupa Konseyi'nce karşılanır.

Madde:50- Yargıçların ayrıcalık ve muafiyetleri

Yargıçlar görevleri süresince, Avrupa Konseyi Statüsünün kırkıncı maddesinde ve buna bağlı olarak yapılan anlaşmalarda belirtilen ayrıcalık ve muafiyetlerden yararlanma hakkına sahiptir.

BÖLÜM III

ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER

Madde:51- Genel Sekreterin Araştırmaları

Her Yüksek Sözleşen Taraf, Avrupa Konseyi Genel Sekreterinin istemesi üzerine, bu sözleşmenin bütün hükümlerinin fiilen uygulanmasının kendi iç hukukunca nasıl sağlandığı konusunda açıklamalarda bulunur.

Madde:52 - Mevcut İnsan Haklarının Korunması

Bu sözleşme hükümlerinden hiçbiri, Sözleşmeciler Tarafının yasalarına veya onun taraf olduğu başka bir sözleşmeye göre tanınabilecek insan haklarını ve temel özgürlüklerini sınırlar ya da onlara aykırı düşer şeklinde yorumlanamaz.

Madde:53- Bakanlar Komitesinin Yetkileri

Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, Avrupa Konseyi Statüsünün Bakanlar Komitesine tanıdığı yetkileri olumsuz yönde etkilemez.

Madde 54 - Diğer uyuşmazlık çözüm vasıtalarına başvurmama

Sözleşmeciler, özel olarak uzlaşmaya varmadıkça, bu sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasından kaynaklanan bir uyuşmazlığı çözmek için bu sözleşmede yer alan başvuru yolu dışında, aralarında yürürlükte bulunan başka bir anlaşmaya, sözleşmeye veya bildiriye başvurmama konusunda uzlaşmışlardır.

Madde 55 - Yer bakımından uygulama

1. Bir devlet, sözleşmeyi onaylaması sırasında veya onaydan sonra, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine hitaben bir bildirimde bulunarak, bu maddenin dördüncü fıkrasına göre bu sözleşmenin uygulanma kapsamına uluslararası ilişkiler bakımından sorumlu olduğu diğer ülkelerin de girdiğini beyan edebilir.
2. Sözleşme, bildirimde belirtilen ülke veya ülkelerde, bu bildirim Avrupalı Konseyi Genel Sekreterine ulaşmasından itibaren otuz gün sonra yürürlüğe girer.
3. Sözleşme hükümleri bu ülkelerdeki yerel koşulların gerekleri göz önünde tutularak uygulanır.
4. Bu maddenin birinci fıkrasına göre bildirimde bulunan bir devlet daha sonra herhangi bir zamanda, mahkemenin otuz dördüncü maddeye göre bireylerin, hükümet dışı örgütlerin ve birey topluluklarının yaptıkları başvuruları kabul etme yetkisini, bildirim ilgili bulunduğu bir veya birden fazla ülke namına kabul ettiğini bildirebilir.

Madde:56- Çekinceler

1. Bir devlet sözleşmeyi imzalarken veya onay belgesini tevdi ederken, kendi ülkesinde yürürlükte bulunan bir yasa bu sözleşmenin belirli bir hükmüyle bağdaşmadığı ölçüde, sözleşmenin o hükmüne çekince koyabilir. Bu madde, genel nitelikte çekince koyma imkanı vermez.
2. Bu maddeye konan çekinceler, söz konusu yasanın özet bir açıklamasını yapar.

Madde -57 Sözleşmeden Çıkma

- 1 - Bir sözleşmeci taraf devlet bu sözleşmeden ancak, sözleşmeye taraf olduktan beş yıl sonra ve Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben göndereceği bildiriminde içinde yer alacak olan uyarıdan altı ay sonra çıkabilir.
- 2 - Bu tür bir çıkma bildirimini ilgi taraf devleti bu sözleşme ile üstlendiği yükümlülüklerden, bildirim yürürlüğe girme tarihinden önce bu tür yükümlülüklerini ihlal oluşturabilecek tasarrufları bakımından kurtulması sonucunu doğurmaz.
- 3 - Avrupa Konseyi üyeliği sona eren bir sözleşmeci devletin, aynı koşullarla bu sözleşmenin tarafı olma sıfatı sona erer.
- 4 - Elli altıncı maddeye göre bu sözleşmenin uygulanacağı bildirilmiş ülkeler bakımından bu sözleşmeden çıkma da yukarıdaki fıkra hükümlerine göre yapılır.

Madde 58 - İmza ve onay

1. Bu sözleşme, Avrupa Konseyi üyelerinin imzasına açıktır. Sözleşme üye ülkeler tarafından onaylanır. Onay belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreterine tevdi edilir.
2. Sözleşme, on onay belgesinin tevdi edilmesinden sonra yürürlüğe girer.
3. Sözleşme, daha sonra onaylanan bir imzacı devlet bakımından, onay belgesini tevdi ettiği tarihte yürürlüğe girer.
4. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Avrupa Konseyinin bütün üyelerini, sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarih, sözleşmeyi onaylayan tarafların adları ve daha sonra tevdi edilen bütün onay belgeleri hakkında bildirir. 4 Kasım 1950'de Roma'da imzalanan, İngilizce ve Fransızca olarak her ikisi de eşit ölçüde geçerli olan bu metin, tek bir nüsha halinde Avrupa Konseyi arşivinde saklanır. Genel Sekreter onaylı bir örneğini her bir imzacı devlete iletir.